

چرا اسرائیل برای توافق هسته‌ای با ایران (به نوعی) دلتنگ است

به قلم نری زلیبر (/fa/experts/nry-zylbr-0/)

۱۶ دسامبر ۲۰۲۱

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/why-israel-sort-misses-iran-deal

العربية (/ar/policy-analysis/lmadha-tftqd-asrayyl-nwana-ma-alatfaq-alnwwy-alayrany/)

Also published in New Lines

درباره نویسنده

نری زلیبر (/fa/experts/nry-zylbr-0/)

نری زلیبر هموندیار انستیتو واشنگتن است و یکی از دو نویسنده این جستار: «دولت بی ارتش» دولت بی امنیت: تکامل نیروهای امنیتی دولت فلسطینی ۱۹۹۳ تا ۲۰۱۸.

مقاله‌ها و دیدگاه‌ها

با توجه به پیشرفت‌های برنامه هسته‌ای ایران با وجود سیاست فشار حداکثری آمریکا عده زیادی از مقامات اسرائیلی حال می‌گویند داشتن برجام بهتر از نداشتن آن بود ولی پیوستن مجدد آمریکا به آن کار دشواری خواهد بود

در مارس ۲۰۱۵ نخست‌وزیر اسرائیل بنیامین نتانیاهو در تلاش برای جلب حمایت علیه توافق هسته‌ای با ایران که رئیس‌جمهور وقت باراک اوباما مشغول مذاکره بر سر آن بود به واشنگتن سفر کرد رهبر اسرائیل در سخنرانی معروفی در جلسه مشترک کنگره از تهدید تکرار هولوکاست در نتیجه این «توافق بسیار بد» هشدار داد که «مانع توسعه سلاح‌های هسته‌ای از سوی ایران نخواهد شد» بلکه تضمین می‌کند که ایران به این سلاح‌ها دست خواهد یافت.

نتانیاهو نتوانست مانع امضای آن توافق در چهار ماه بعد شود ولی نهایتاً وقتی پریزیدنت ترامپ در ماه می ۲۰۱۸ از توافق هسته‌ای با ایران موسوم به برجام خارج شد او به آرزوی خود رسید نتانیاهو این را «حرکتی تاریخی» خواند که مستلزم «رهبری شجاعانه» است و بعداً در گفتگوهای خصوصی اعتبار تصمیم ترامپ را به خود نسبت داد: «ما رئیس‌جمهور آمریکا را متقاعد کردیم [از توافق خارج شود] و من برای این کار باید جلوی همه دنیا می‌ایستادم و مخالفت خود را با این موافقت‌نامه اعلام می‌کردم»

امروز سه سال بعد از خروج آمریکا از برجام برنامه هسته‌ای ایران بر اساس تمام برآوردها در پیشرفته‌ترین مراحل خود قرار دارد و هر روز تعداد بیشتری از مقامات اسرائیلی از استراتژی نتانیاهو (و ترامپ) به عنوان امری فاجعه‌بار انتقاد می‌کنند: دورانداختن یک توافق منع گسترش که هر قدر هم ناقص ولی عملی بود به خاطر استراتژی قهرآمیزی علیه ایران - که در هیچ یک از پارامترها نتوانست نتایجی را که ستایشگران ترامپ با اطمینان پیش‌بینی می‌کردند تحقق بخشد

ولی ظاهراً دولت جدید اسرائیل که تابستان گذشته نتانیاهو را از قدرت برکنار کرد قادر به دیدن این واقعیت نیست و به نظر می‌رسد همان استدلال‌های سال ۲۰۱۵ را تکرار می‌کند نفتالی بنت نخست‌وزیر اسرائیل دوباره مخالفت خود را با تلاش‌های آمریکا برای گفتگوی مجدد با ایران و بازگرداندن آن به پایبندی به شروط برجام ابراز می‌کند

بنت در ۲۹ نوامبر گفت: «ایران شایستگی هیچ پاداشی هیچ معامله شیرین و هیچ‌گونه رفع تحریمی را در ازای وحشی‌گری خود ندارد»
من از متحدان خودمان در سراسر دنیا می‌خواهم: به باج‌گیری هسته‌ای ایران تسلیم نشوید»

در دور تازه گفتگوها در وین در هفته گذشته قدرت‌های جهانی و ایران همان‌گونه که پیش‌بینی می‌شد نتوانستند به پیشرفتی دست پیدا کنند. مقامات و تحلیلگران غربی به شکلی فزاینده تردید دارند که توافق اول را بشود دوباره احیا کرد حتی با وجود احتمال افزایش بحران هسته‌ای یا نظامی (یا هر دو) در خاورمیانه. نخست‌وزیر اسرائیل هم پیش از آغاز مذاکرات گفت: «امیدواریم جهان چشم خود را بر این واقعیت نبندد اما اگر هم ببندد ما نخواهیم بست»

ولی سوال اصلی همچنان باقی‌ست: اسرائیل واقعا چه می‌خواهد تا این اواخر نظر قریب به اتفاق محافل رسمی اسرائیل دست‌کم به شکلی علنی این بود که تصمیم ترامپ برای خروج از برجام حرکت مثبتی بوده است. دوام حضور نتانیاهو در قدرت در ترکیب با مقایسه مدام [برجام] با هولوکاست هر گونه بحث داخلی را خاموش می‌کرد.

بگذریم از این واقعیت که طی گذشت سه سال از خروج از برجام استراتژی ترامپ بر اساس معیارهای خود آن به وضوح ناموفق بود: تمدید و تشدید تحریم‌ها علیه ایران که به «فشار حداکثری» نامدار شد تهران را وادار به تسلیم و گفتگو برای توافقی بهتر نکرد و وارد کردن زبان اقتصادی به جمهوری اسلامی هم منجر به سقوطش به دست مردم ناراضی نشد. علاوه بر آن شاید مایه تعجب اسرائیل بود که به رغم تخلفات فزاینده هسته‌ای ایران و حملات متعدد آن به متحدان منطقه‌ای واشنگتن ترامپ هرگز تهدید خود برای حمله مستقیم به ایران را عملی نکرد.

برخی مقامات امنیتی اسرائیل که بیشترشان در شرف بازنشستگی بودند در تقابل با جریان رسمی اذعان کرده‌اند که این سیاست شکست خورده است. رئیس در حال بازنشستگی بخش تحقیقات اطلاعات تجسوسی ارتش اسرائیل در اکتبر ۲۰۲۰ به روزنامه *یدیعوت* / *خبرنگار* گفت: «هنوز ثابت نشده که خروج از توافق هسته‌ای به نفع اسرائیل بوده است»

ماه مارس گذشته معاون در حال بازنشستگی سرویس اطلاعات موساد با صراحت کامل به همین روزنامه گفت که وضعیت در سال ۲۰۲۱ بدتر از سال ۲۰۱۵ بود و محتوای «۱۲ درخواست» جامع مایک پومپئو وزیر خارجه آمریکا از ایران از جمله توقف برنامه هسته‌ای و توسعه موشکی و توقف حمایت از نیروهای نیابتی منطقه‌ای خوش خیالی بود «مثل این بود که بخواهید ایرانی‌ها را به "میرتس" تبدیل کنید» که شماره ای است به یک حزب سیاسی چپ‌گرا در اسرائیل.

به گفته او ایران «یک لحظه هم توسعه‌طلبی خود را در منطقه متوقف نکرد» آن‌ها در حال توسعه موشک‌ها هستند... کاری که ما کردیم [تلاش برای خروج آمریکا از برجام در سال ۲۰۱۸] خوب نبود دوباره به همان جای اول برگشتیم».

همان‌طور که من اوایل امسال در نیو لاینز گزارش دادم (<https://newlinesmag.com/reportage/israel-to-biden-tehran-can-wait/>) بنا به یک برآورد اطلاعات نظامی اسرائیل: رژیم ایران اصلا در شرایط فروپاشی نیست و خسارت واقعی به اقتصاد ایران در نتیجه تحریم‌های دوره ترامپ باعث کاهش حمایت مالی ایران از نیروهای نیابتی منطقه‌ای آن نشده است (در موارد حتی برعکس جواب داده). یک مقام امنیتی ارشد اسرائیل در آن زمان به من گفت که «کشورها به این سرعت سقوط نمی‌کنند» و افزود که رهبر ایران علی خامنه‌ای «مجبور نیست به کسی پاسخ بدهد و هنوز در حال پیشروی به سمت اهداف خود است».

نگران‌کننده‌ترین موضوع پیشرفت‌های هسته‌ای مداوم ایران بود: ذخایر رو به رشد مواد شکاف‌پذیر که تا سطوح تقریباً نظامی غنی‌سازی شده است استفاده از سانتریفیوژهای اورانیوم پیشرفته‌تر همراه با تحقیقات و توسعه‌ای که می‌تواند در جهت ساخت بمب استفاده شود همگی تحت بازرسی‌های محدود بین‌المللی اتفاق افتاده است. در مواجهه با چنین شواهد قاطع و به‌خصوص خروج نتانیاهو از سمت نخست‌وزیری در ماه ژوئن جویبارهای مخالفت سال‌های پیش در داخل اسرائیل حال به یک سیل تبدیل شده است.

سرلشکر عاموس یادلین رئیس سابق اطلاعات نظامی اسرائیل در ماه آگوست طی یک مناظره داغ تلویزیونی پربیننده در کانال ۱۲ اسرائیل گفت: «راهی که نتانیاهو پیش گرفت باعث شد ایران فوق‌العاده به بمب نزدیک شود هر قدر هم شنیدنش برای تان ناخوشایند باشد باید بگویم چیزی که ایران را از بمب دور می‌کرد توافق هسته‌ای بود» سرلشکر آهارون زیوی فرکش یکی دیگر از فرماندهان سابق اطلاعات نظامی اسرائیل اخیرا در گفتگو با *جروزالم پست* اذعان کرد که یک توافق هسته‌ای جدید با ایران «احتمالا بدتر از» توافق اول در سال ۲۰۱۵ خواهد ولی «حتی چنین توافق بدتری بهتر از عدم توافق است».

طی فقط یک هفته در اواخر نوامبر در دو کنفرانس مجزا چندین مقام رسمی امنیتی اسرائیل که در دولت نتانیاهو خدمت کرده‌اند به شدت از سیاست نخست‌وزیر سابق در قبال ایران انتقاد کردند. موشه یعلون وزیر دفاع سابق اسرائیل گفت: «با نگاهی به سیاست یک دهه گذشته در قبال ایران اشتباه اصلی خروج دولت آمریکا از برجام بود که اشتباهی تاریخی است. برجام توافق بسیار متفاوتی بود ولی چه بسا بهتر از نداشتن هیچ توافقی بود... [خروج از برجام] بهانه‌ای به دست به ایرانی‌ها داد تا پروژه خودشان را پیش ببرند و حالا

ان‌ها تا اینجا در نزدیک‌ترین مرحله برای تبدیل شدن به یک قدرت هسته‌ای هستند»

ژنرال گادی آیزنکوت از فرماندهان سابق اطلاعات نظامی اسرائیل قریب به همین مضمون را اذعان داشت و گفت که خروج آمریکا از برجام در سال ۲۰۱۸ «ایران را از همه محدودیت‌ها و بازرسی‌های موجود در توافق آزاد کرد و هرچند حفره‌هایی وجود داشت ولی ایران را در زمینه برنامه هسته‌ای خود به پیشرفته‌ترین موقعیت رساند». تامیر یاردو رئیس سابق موساد حتی فراتر رفت و گفت که تصمیم سال ۲۰۱۸ یک «فاجعه» بود و آن را برای تاکید تکرار کرد که از «چشم‌اندازی استراتژیک که هیچ [امکانی] برای ندامت ندارد» ناشی شد

دولت بایدن با هدف بازگشت آمریکا به برجام بر سر کار آمد و رویکرد «بایبندی در برابر بایبندی» را با ایران مطرح کرد که در ازای حذف رژیم تحریم‌های سنگین دوره ترامپ برنامه هسته‌ای ایران را «دوباره داخل چارچوب» قرار می‌دهد دولت جدید اسرائیل در ابتدا برخلاف هیستری مبارزطلبانه نتانیاهو قول داد که محتاطانه و سازنده با واشنگتن در قبال ایران کار کند نتانیاهو چنانکه گفته می‌شود در ماه‌های آخر دولت خود مقامات ارشد اسرائیلی را حتی از گفتگو با دولت بایدن بر سر هر گونه تماس دیپلماتیک با ایران منع کرده بود اما مطمئن می‌توان گفت مقامات فعلی اسرائیل از شورای امنیت ملی وزارت دفاع و وزارت خارجه در تماس تقریباً هفتگی با هم‌تایان آمریکایی خود در این مسئله بوده‌اند با این همه بعد از یک دوره اولیه از علائم مثبت بحث آمریکا و اسرائیل طی هفته‌های اخیر به الگوی آشنای اتهام‌زنی‌های متقابل و علنی تنزل کرده است مبنی بر: ساده‌لوحی و نرمی آمریکایی‌ها (از طرف مقامات ناشناس اسرائیلی) و غیرواقعی بودن مواضع اسرائیل و جنگ‌طلبانه بودن آن (از طرف مقامات ناشناس آمریکایی).

بنت تلویحا به شکست استراتژی قبلی اذعان کرده است و نقطه اوج پیشرفت‌های هسته‌ای ایران را به سه سال گذشته مربوط می‌داند (یعنی از زمان خروج آمریکا از برجام). ولی تعجب‌آور آن است که او به این نتیجه ناشی از آن ارزیابی نرسیده که برجام (به رغم کاستی‌هایش) در واقع توافقی باارزش بوده است یا خروج نهایی آمریکا از برجام اشتباه بوده است در عمل پیام‌های علنی بنت دوگانه است

اول آنکه بنت ادعا می‌کند او تمام مشکلات فوق را از نتانیاهو «به ارث برده است» کسی که بین اظهارات چرچیل مآب او و انفعال چمبرلین‌اش شکافی بود که پر نشد و دوم اینکه بعد از سال ۲۰۱۵ یعنی بعد از امضای توافق اول نتانیاهو نتوانست ارتش اسرائیل را برای یک حمله نظامی مستقل به تاسیسات هسته‌ای ایران آماده کند

بخشی از این مساله مطمئناً سیاسی است بنت بیش از بقیه سیاستمداران اسرائیلی از سیاست نتانیاهو-ترامپ حمایت می‌کرد: نخست‌وزیر فعلی برای شرکت در سخنرانی نتانیاهو در سال ۲۰۱۵ در کنگره به واشنگتن سفر کرد و به طور علنی از ترامپ بابت خروج از برجام در سال ۲۰۱۸ تشکر کرد بیشتر مقامات ارشد فعلی حتی الان فقط از زبانی که نتانیاهو به رابطه آمریکا و اسرائیل بر سر مسئله ایران وارد کرد انتقاد می‌کنند و نه زبانی که خروج ترامپ از توافق برجام به بار آورد

در واقع طی همین یک سال گذشته یک منبع دولت اسرائیل به من گفت که در مسئله «فشار حداکثری» بر ایران «هیچ تفاوتی» بین نتانیاهو و بنی گانتس وزیر دفاع وجود ندارد بیشتر رهبران سیاسی دیگر اسرائیل به استثنای چند نفر موافق بودند بنا به یک نظرسنجی در ماه اکتبر از سوی «انستیتو دموکراسی اسرائیل» بعد از یک دهه تبلیغات آخرازمانی مداوم درباره تهدید ایران و توافق هسته‌ای اکثریت قاطع اسرائیلی‌های یهودی برای حل این بحران بیشتر حامی اقدام نظامی هستند تا دیپلماسی

حرف گانتس به من طی مصاحبه‌ای در ماه سپتامبر مبنی بر اینکه او می‌تواند تلاش‌های دیپلماتیک آمریکا و احیای مجدد توافق هسته‌ای را «بپذیرد» همان‌گونه که انتظار می‌رفت از سوی نتانیاهو به عنوان فرصتی برای «خطرناک» خواندن دولت جدید استفاده شد در حقیقت گانتس در مورد شانس موثر بودن دیپلماسی تردید داشت و خواستار «نمایش قدرت» از سوی آمریکا و داشتن یک «طرح دوم» در صورت شکست گفتگوها بود بنا به نظر گانتس چنین طرحی شامل اعمال فشار گسترده سیاسی دیپلماتیک و اقتصادی بر ایران از سوی آمریکا اروپا روسیه و چین می‌شد به عبارتی ادامه «فشار حداکثری». گانتس هم مثل بسیاری دیگر از مقامات اسرائیل در ماه‌های اخیر بر آمادگی اسرائیل برای «طرح سوم» در صورتی که حتی طرح جانشین هم شکست بخورد تاکید داشت: یعنی حملات نظامی به ایران به گفته گانتس «ایران باید از اینکه آمریکا و شرکایش جدی هستند بترسد» این احتمالاً به موضع رسمی حال حاضر اسرائیل نزدیک‌تر است

همان‌طور که مقامات اسرائیل در گزارش‌های ناشناس به کرات بیان کرده‌اند نگرانی این است که دولت بایدن بیش‌ازحد مشتاق بازگشت به گفتگوها باشد یا به قول یک منبع اسرائیلی در گفتگو با *هاآرتز*: «دیپلماسی به عنوان دکترین به کار گرفته شود نه یک ابزار سیاسی» و تسلیم تقاضاهای ایران شود عدم پاسخ به یک حمله پهنپادی اخیر ایران به پایگاه آمریکا در التنف (در شرق سوریه) فریادهای اعتراض برخی مقامات اسرائیل را دقیقاً به این دلیل بلند کرد: به عنوان نشانه‌ای از عدم تمایل دولت بایدن به استفاده از نیروی نظامی در خاورمیانه

صرف نظر از این‌ها تقاضای اسرائیل از آمریکا مبنی بر این‌که حالا از طریق مقداری نیروی نظامی بیشتر و فشار اقتصادی بیشتر توافقی حتی بهتر با تهران کسب کند تا زبان سال‌های ترامپ (از پیشرفت هسته‌ای ایران) جبران شود بسیار بعید به نظر می‌رسد. اوایل امسال اطلاعات نظامی اسرائیل شانس هر گونه توافق جدید شامل فعالیت شروانه ایران در منطقه را در حد صفر ارزیابی کرد و گنجاندن توسعه موشکی ایران را در توافق فوق‌العاده بعید دانست یعنی در تضاد با تقاضاهایی که هنوز برخی مقامات اسرائیلی و تحلیلگران آمریکایی هر از گاهی در رسانه‌ها مطرح می‌کنند. امروز هرچند خیلی علنی نباشد در نگاه اسرائیلی‌ها مسئله هسته‌ای باید کاملاً از بُعد منطقه‌ای جدا باشد تا مبادا برای تهران قدرت چانه‌زنی بیشتری ایجاد کند.

رز زمیت کارشناس امور ایران در «انستیتوی مطالعات امنیت ملی» در تل‌آویو به من گفت: «دولت جدید [اسرائیل] درک می‌کند که سیاست قبلی ناکام ماند ولی در ذهنیت قبلی خود باقی مانده است... چون ایده‌های زیاد دیگری ندارد [دولت جدید] نمی‌خواهد به توافق اول برگردد و شاید دست‌کم همین حالا گزینه نظامی هم ندارد. خوب اینطوری چه چیزی برای‌تان می‌ماند»

زمیت ناظر کهنه‌کار امور ایران در ارتش اسرائیل است و یکی از معدود صداها در صحنه امنیتی اسرائیل که هشدار می‌داد کارزار فشار دوره ترامپ نتیجه نخواهد داد به گفته او یک «توافق بلندمدت‌تر و محکم‌تر» آن‌طور که برخی مقامات اسرائیلی هنوز می‌خواهند «اتفاق نخواهد افتاد» در گذشته اتفاق نیفتاده و در آینده هم نخواهد افتاد. ایران حتی شاید فکر می‌کند که موقعیتش حالا بهتر است تنها موضع ایرانی‌ها بازگشت به توافق اول است و حتی این هم یک «اگر» بزرگ است.

قابل انکار نیست که ایران آن‌طور که از گفتگوهای هفته گذشته در وین مشهود بود تقاضاهای خود را فقط سخت‌تر کرده است چون نه فقط خواستار رفع تمام تحریم‌های دوره ترامپ است که خواستار جبران خسارت چند سال گذشته شده و همین‌طور تضمین‌هایی می‌خواهد که هیچ دولت آینده آمریکا این توافق را ترک نکند. احتمالاً فقط بعد از تحقق این تقاضاها عقب‌گرد در پیشرفت‌های هسته‌ای ایران عملی خواهد شد.

به نظر می‌رسد حتی دولت بایدن دارد شکیبایی خود را از دست می‌دهد یکی از مقامات ارشد وزارت خارجه آخر این هفته در میان اشاراتی به دیگر گزینه‌ها (غیردیپلماتیک) موضع ایران را «غیرجدی» توصیف کرد به گفته او «ما نمی‌توانیم موقعیتی را بپذیریم که در آن ایران به برنامه هسته‌ای خود شتاب می‌دهد و دیپلماسی هسته‌ای خود را گند می‌کند. بدیهی‌ست که ما داریم برای دنیایی آماده می‌شویم که در آن بازگشتی به برجام نیست. این ترجیح ما نیست... [ولی اگر چنین شود] مجبوریم ابزارهای دیگر را استفاده کنیم هر ابزاری که می‌توانید تصورش را بکنید تا فشار بر ایران به منظور بازگشت به موضعی معقول بر سر میز دیپلماسی افزایش یابد».

قطع نظر از ایران هنوز معلوم نیست که اسرائیل متقاعد خواهد شد یا نه تقویت موضع آمریکا و افزایش اهرم آمریکا شاید امکان‌پذیر باشد ولی جبران زبان تصمیم ترامپ در سال ۲۰۱۸ مبنی بر دورانداختن برجام احتمالاً کار بسیار دشوارتری خواهد بود. ظاهراً اولین گام ضروری دست‌کم برای اسرائیل پذیرش علنی این موضوع است که این تصمیم منجر به زیانی عظیم شد و زمان رسیدن ایران به بمب اتمی و در صورت شکست دیپلماسی یک جنگ ویرانگر را تسریع کرد.

نری زیلبر روزنامه‌نگار اهل تل‌آویو و هموندیار انستیتو واشنگتن است. این مقاله ابتدا در وبسایت نیو لاینز

منتشر شد. (<https://newlinesmag.com/reportage/why-israel-sort-of-misses-the-iran-deal/>)

RECOMMENDED

Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

فوریه ۲۰۲۲

Farzin Nadimi

(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology)

BRIEF ANALYSIS

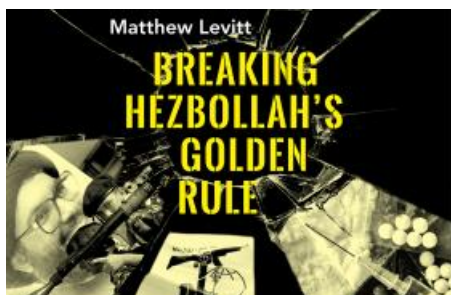
Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

فوریه ۲۰۲۲

Simon Henderson

(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فوریه ۲۰۲۲

Matthew Levitt

(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule)

TOPICS

(/policy-analysis/mn-ashah/) منع اشاعه

(/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/) نظامی و امنیتی

REGIONS & COUNTRIES

(/policy-analysis/asrayyl/) اسرائیل

(/policy-analysis/ayran/) ایران